

EXAMENSARBETE

Våren/2009

Läroarbldningen

Pedagogers förhållningssätt i klassrummet till elever med ADHD

Författare

Ida Waltersson

Handledare

Ann-Elise Persson

Pedagogers förhållningssätt i klassrummet till elever med ADHD

Abstract

Mot bakgrund av tidigare forskning kring ADHD är syftet med denna studie att få en djupare inblick i hur pedagoger på en organisatorisk nivå bemöter ADHD elever i undervisningen. Detta görs genom att synliggöra de erfarenheter pedagoger i grundskolans senare år har inom området. Kunskap om att hantera elever med ADHD är värdefull eftersom det blir lättare att bemöta och undervisa elever med denna diagnos.

Detta val gjordes för att diagnosen ADHD ofta förekommer i dagens skolor och i flera elevgrupper. Detta ställer stora krav på pedagogen att besitta tillräckliga kunskaper, såväl organisatoriskt som pedagogiskt, för att kunna hantera och bemöta dessa elever i olika undervisningssituationer. Arbetet ger en översikt över tidigare forskning samt pedagogens roll kring ADHD.

Undersökningen genomfördes på två olika högstadieskolor i södra Sverige. Eftersom detta ämne behandlas utifrån pedagogens synvinkel, har undersökningsgruppen bestått utav fyra olika pedagoger. Intervjumetoden som valdes var den kvalitativa, som spelades in på mobiltelefon och därefter transkriberades och sammanfattades.

I resultatet framgick att bemötandet av ADHD elever på organisatorisk nivå är av stor betydelse för det både eleven och pedagogen.

I diskussionen belyses de olika undervisningsmetoder, med tyngdpunkt på organisationen i klassrummet, som pedagogerna använde kopplat till litteratur och syfte.

Ämnesord: ADHD, elev, organisation, undervisning, skola, pedagogens perspektiv.

INNEHÅLL

INNEHÅLL	4
1. Bakgrund.....	6
1.1 Studiens upplägg.....	7
1.2 Syfte	7
1.3 Problemformulering.....	8
2. Litteraturgenomgång.....	9
2.1 Definition av ADHD och dess orsaker	9
2.3 Styrdokument	10
2.4 Debatt kring ADHD.....	10
2.5 Pedagogen	11
2.6 Sammanfattning av litteraturgenomgång	14
3. Metod.....	15
3.1 Val av metod.....	15
3.2 Undersökningsgrupp.....	15
3.3 Genomförande	16
3.4 Bearbetning	16
3.5 Studiens tillförlitlighet	17
3.6 Etiska övervägande	18
4. Resultat och analys	19
4.1 Hur många elever finns det i din klass som har ADHD?.....	19
4.2 Vad innebär begreppet ADHD för dig som pedagog?.....	20
Hur har du som pedagog fått kunskap kring funktionshindret ADHD?.....	22
4.4 Hur hanterar du i din lärarroll elever med ADHD i klassrummet?	23
4.5 Har du som pedagog en speciell struktur på materialet och organisationen i klassrummet?.....	26
5. Diskussion.....	31
5.1 Metoddiskussion.....	35
5.2 Tillämpning	36
5.3 Fortsatt forskning.....	36
6. Sammanfattning.....	38
Referenser	40
Bilaga 1	43
Bilaga 2	44

1. Bakgrund

Jag har valt frågeställningen: Hur bemöter pedagoger på en organisatorisk nivå elever med ADHD i undervisningen? Detta val gjordes för att diagnosen ADHD ofta förekommer i dagens skolor och i flera elevgrupper. Detta ställer stora krav på pedagogen att besitta tillräckliga kunskaper för att veta hur dessa elever bör bemötas och hanteras i undervisningen samt i klassrummet. Vad som kommer att behandlas i följande studie är hur erfarna pedagoger går tillväga för att underlätta undervisningen för dessa elever. Förväntningarna är att få en klarare bild av vad pedagoger har för kunskaper om elever med ADHD och hur deras undervisning ser ut, ur ett organisatoriskt perspektiv samt pedagogiskt. Viktigt att belysa i denna studie är att begreppet organisation anser jag vara en undervisningsform i klassrummet.

Enligt Rønhovde (2006) brukar ADHD elever uppfattas som dem mest problematiska i skolans värld. Författaren menar också att flera utbildade pedagoger anser att de inte fick tillräckligt med kunskap inom detta område under sin lärarutbildning. Denna problematik kan jag kännas vid och därför valdes detta forskningsområde i examensarbetet. Eftersom vi lever i ett demokratiskt samhälle, ska skolan och pedagogerna arbeta för att *alla*, oavsett en avvikelse som ADHD, ska värderas lika inom skolans värld. Detta kräver att pedagogen besitter kunskaper kring ADHD och vet hur undervisningen bör anpassas efter dessa elevers behov.

I 1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet (Lpo94) går följande att utläsa; ”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla”. (Skolverket publikationer, 2009, s. 3)

Skolans och samhällets bild kring ADHD kan vara problematisk eftersom detta funktionshinder inte är lika synligt som ett fysiskt handikapp. Axengrip och Axengrip (2004) anser att; ”Dolda funktionshinder går inte att *se* men de finns där likväl”. (sid. 15)

Pedagoger bör därför besitta så pass mycket kunskap kring ADHD att de med säkerhet kan se om en elev har detta funktionshinder och hur de i så fall bör bemöta dessa ADHD elever för att de inte ska betraktas av skolan eller av samhället som en avvikelse. Saloviita (2003) anser

att; ”En skola öppen för alla utvecklas när skolan använder sina resurser för att skapa en miljö där alla barn lär sig tillsammans som accepterade och respekterade medlemmar av skolsamfundet” (sid. 13).

Att möta alla elever med samma ögon bör vara något alla pedagoger eftersträvar. Eller som följande citat förmedlar; ”Möt varje barn, varje dag, i en ny situation med nya ögon”¹

1.1 Studiens upplägg

I uppsatsen kommer ni att få ta del av en litteraturgenomgång, där det studerats vad tidigare forskare kring ämnet hade att förmedla, till exempel vad begreppet ADHD har för innebörd och vilka undervisningsformer pedagoger använder sig av i sin undervisning med ADHD elever. I metoddelen beskrivs bland annat den intervjuform som nyttjats, studiens tillförlitlighet men även vilka etiska principer forskaren bör ta hänsyn till. I resultat delen sammanställs intervjumaterialet och bearbetas genom analyser. Uppsatsen avslutas med diskussion och sammanfattning.

1.2 Syfte

Mot bakgrund av tidigare forskning kring ADHD är syftet med denna studie att få en djupare inblick i hur pedagoger på en organisatorisk nivå bemöter ADHD elever i undervisningen. Detta görs genom att synliggöra de erfarenheter pedagoger i grundskolans senare år har inom området. Kunskap om att hantera elever med ADHD är värdefull eftersom det blir lättare att bemöta och undervisa elever med denna diagnos.

¹ (Carita Sjöberg Larsson, 11/2 personlig kommunikation, 2009)

1.3 Problemformulering

Utifrån tidigare forskning kring ADHD har följande frågeställning formulerats: Hur bemöter pedagoger på en organisatorisk nivå elever med ADHD i undervisningen?

2. Litteraturgenomgång

Begreppet ADHD och dess betydelse kan vara okänt för personer och därför inleds denna litteraturgenomgång med en definition av ADHD och dess orsaker. Genomgången visar därefter vad det går att utläsa kring funktionshindret i styrdokumentet, debatt kring ADHD och sedan kommer en presentation av pedagogens arbete med ADHD elever.

2.1 Definition av ADHD och dess orsaker

På Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar, RBU:s hemsida (2008) benämns ordet ADHD på följande sätt: Adhd, Attention Deficit Hyperactivity Disorder, är en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning som innebär att en person har en uppmärksamhetsstörning och denna kan innehålla koncentrationssvårigheter eller impulsivitet.

Viktigt och belysa i detta sammanhang är att det finns ett annat begrepp som förekommer när det talas om ADHD och det är ADD. Detta begrepp innebär enligt Landstingets i Uppsala län (2008) att istället för att barnen är hyperaktiva, är de tvärtom lugna och stillsamma. Diagnosen ADD är enligt (*a.a*) en förkortning utav engelskans Attention Deficit Disorder, det vill säga ADHD utan H: et som står för hyperaktiv.

Hellström (2004) menar att ADHD är ett medfött neurobiologiskt funktionshinder som 3-5 procent av alla barn drabbas av. Författaren menar att ADHD var något som personer förr trodde var ett barndomshandikapp och som kunde upphöra med barnets mognad, men att nuförtiden vet man att problemet finns kvar hos flera även i vuxen ålder.

Ett verktyg som används för att fastställa diagnosen ADHD hos eleven finner ni under bilaga 1. Detta verktyg går under benämningen "DSM-IV", Beckman *et al* (2007) beskriver detta som en amerikansk diagnosmanual och i denna förtydligas diagnosen ADHD genom flera kriterier som ska vara uppfyllda

2.3 Styrdokument

I styrdokument, (Lpo94), står det följande; "Ingen skall i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder eller för annan kränkande behandling". (Skolverket publikationer, s. 3) Detta innebär att alla i vårt samhälle och i skolan ska behandlas lika, oavsett om ett barn eller en elev till exempel har ett funktionshinder som ADHD. Alla elever ska ha samma rättigheter och inte diskrimineras, utan det förespråkas en likvärdig skola för *alla* elever. I vår läroplan (Lpo 94) står det också att skolans undervisning ska rättas efter och se till *alla* elevers kvalifikationer och behov. Det går även att utläsa att lärare eller pedagoger ska "uppmärksamma elever i behov av särskilt stöd." (Skolverkets publikationer, s.14)

I boken "En skola öppen för alla" har Saloviita (2003) med ett utdrag ur FN konventionen och där står det följande; "Skolmyndigheterna åläggs anordna undervisningen av personer med handikapp inom allmänundervisningens ram." (FN: s generalförsamling 20.12.1993 se Saloviita 2003, s7) Det betyder att alla elever med någon form av funktionshinder har rätt till undervisning och att det är skolmyndighetens skyldighet att kontrollera att dessa elever får den undervisning de är berättigade till.

I läroplanen (Lpo94) kan man också utläsa att skolan ska arbeta för att varje elev ska mötas av respekt som individ, oavsett om denne har ett funktionshinder eller inte. Skolan och klassrummet ska vara en levande social gemenskap, som skapar en harmonisk och trygg miljö där elever kan lära.

Dessa styrdokument och konventioner lägger grunden för hur skolan, såväl organisatoriskt som pedagogiskt ska bemöta elever med ett funktionshinder som ADHD. De visar också att inte bara skolan utan också samhället har en skyldighet att tillgodose dessa elevers behov.

2.4 Debatt kring ADHD

I samhället pågår en debatt kring ADHD: s existens. Det finns personer som anser att detta funktionshinder inte finns. En av dessa personer är sociologen Eva Kärfve som har skrivit

boken; "Hjärnsnöken, Damp och hotet mot folkhälsan". Kärfve menar att; "den neuropsykiatriska forskningen systematiskt avfärdar eller inte tar upp alternativa förklaringar till barns hyperaktivitet och koncentrationsproblem, det vill säga orsaker i barnets miljö" (Socialisten, 2001) Vidare menar Kärfve att hela DAMP - begreppet ska kasseras på grund av att det framstår som otydligt och inte vilar på en vetenskaplig grund.

Det kan betyda att ADHD inte är ett sjukdomstillstånd utan något som uppstått på grund av den miljö barnet har växt upp i, till exempel den uppfostran som har förespråkats i hemmet. Om det Eva Kärfve anser stämmer, finns det uppenbarliga problem i samhället kring barnens miljö och då måste andra lösningar finnas. Om ett funktionshinder som ADHD inte existerar, vad grundar sig problemen då i? Frågorna är flera och debatten fortgår men i denna uppsats utgår det från att funktionshindret ADHD existerar.

2.5 Pedagogen

Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar, RBU (2008) menar att svårigheterna för en person med ADHD är arbetsminnet, som är det parti av minnet vi nyttjar till att behandla allt som sker i vår omgivning i detta ögonblick. För att kunna kvarhålla koncentrationen och bevara detaljer i vårt minne, behöver vi kunna ta stöd av vårt arbetsminne. Ett annat problem för personer med ADHD är, enligt RBU (2008), att interagera med omgivningen och rätta sig efter våra sociala mönster. Istället är de antingen företagsamma, oerhört livliga eller mycket stillsamma.

Hellström (2007) menar att det kan vara svårt som pedagog att möta och undervisa elever med ADHD eftersom det kan uppfattas vara både förvirrande och kan inge en känsla av förtvivlan, när pedagogen inte vet hur dessa elever ska hanteras. Eftersom elever med ADHD har uppmärksamhetsstörningar eller hyperaktivitet kan det som pedagog vara frustrerande och tidskrävande att inte veta vilka metoder som ska användas eller behöver användas i en undervisning med dessa elever. Hellström (2007) menar också att många gånger brister det ekonomiskt och pedagogen kan då inte erbjuda elever de resurser som behövs. Om skolan inte har möjlighet att erbjuda alla elever den undervisning de behöver, läggs ett ännu större ansvar på pedagogen att försöka hitta andra lösningar som kan vara till hjälp för ADHD elever.

Pedagogen kan ibland behöva ta hjälp av andra anställda på skolan och då är det enligt Kadesjö (2002) viktigt att det i alla skolor finns ett ordentligt stödsystem, till exempel elevvårdsteam, för att läraren ska kunna ta hjälp av dessa och därmed utvidga sin förståelse för eleven. Genom att flera pedagoger hjälps åt om problem uppstår menar Kadesjö (2002) att ADHD eleverna blir mer uppmärksammade och inte lika beroende av *en* pedagogs kompetens.

Hellström (2007) menar att ADHD är ett funktionshinder som alltid kommer att finnas hos en individ, men genom ett riktigt mottagande av eleven, medkänsla och att pedagogen anpassar sin undervisning kan detta vara till hjälp för eleven att fungera riktigt väl, även om han/hon har ett funktionshinder. I stora drag är det dessa ting en pedagog ska ta till sig och utöva i sin yrkesroll. Det är därmed viktigt att pedagogen vet vilka åtgärder som krävs i undervisningen med ADHD elever. Gillberg (1996) menar till exempel att nästan alla elever med ADHD har problem med att tillgodogöra sig något av en undervisning i en större grupp om det inte upprättats någon form av speciella åtgärder för dessa elever. Axengrip och Axengrip (2004) anser följande; ”en tillrättalagd skola kräver att all personal som finns kring elever med DAMP har god kännedom om vad diagnosen innebär, anammat grundläggande principer, förstår hur skolsituationen bör tillrättaläggas samt anpassar strukturerade och ostrukturerade miljöer och situationer” (sid. 78). Hellström (2007) menar att elever med ADHD är i behov av en väl definierad och begriplig pedagogik, samt att det finns en tydlig och återkommande struktur i deras liv.

En annan viktig aspekt i bemötandet av elever med ADHD är den organisatoriska, med detta menas exempelvis hur miljön i och runt omkring skolan ser ut. Ofta kan små förändringar ha en mycket stor betydelse för ADHD elevers lärande och uppträdande.

Axengrip och Axengrip (2004) anser att det är viktigt att tänka på miljön i klassrummet, hur stor gruppen är, hur många pedagoger som finns tillgängliga, vilken form av undervisning det är, hur läxorna ska se ut och om det finns hjälpmedel. Enligt Wormnæs (2001) kan hjälpmedel i detta sammanhang vara en dator med ordbehandlingsprogram, litteratur med stor och tydlig skrift, ljudband med mera.

Precis som nämnts tidigare har många elever med ADHD koncentrationssvårigheter och för att underlätta dessa elevers undervisning, är en metod att vara noga med ADHD elevernas placering i klassrummet. Enligt Rønhovde (2006) ska elever med ADHD sitta antingen längst fram i klassrummet vid läraren eller längst bak, där de har uppsikt över allt som föregår i rummet. Det är olika från person till person vilken placering i klassrummet som blir lämpligast. Det är också viktigt att arbetsuppgifter är tydliga och klara och att lektionerna inte är för långa. Genom detta blir det enklare för elever med ADHD att kunna bibehålla sin uppmärksamhet och därmed tillägna sig mer kunskap, Beckman *et al* (2007).

Axengrip och Axengrip (2004) menar att det finns flera olika sätt att ordna uppgifter på till ADHD elever, till exempel kan pedagogen fundera över kravnivån på de uppgifter som lämnas ut. En god idé kan också vara att ge elever med ADHD en uppgift i taget istället för flera. På detta sätt blir skoluppgifterna för ADHD elever mycket mer begripliga.

En metod som visats sig fungera väl i undervisningen av elever med ADHD går under benämningen montessoripedagogiken. Denna metod praktiserar en individuell undervisning istället för lektioner i helklass, Honos-Webb (2005). Genom att undervisningen sker individuellt blir det lättare för en elev med ADHD att skapa och få en struktur i sin undervisning.

Som pedagog är det oerhört viktigt att anpassa undervisningsnivån för de elever som har ADHD. Det är också viktigt att pedagogen i sin kommunikation med dessa elever är rak, använder få ord och ger klara och tydliga instruktioner, Hellström (2007).

Dock får pedagogen i allt detta inte glömma bort och tänka på skolmiljön utanför klassrummet. Kadesjö (2002) menar att för flera av de elever som har ADHD är de jobbigaste delarna under skoldagen de tillfällena som inte leds av någon vuxen och som inte är strukturerade, till exempel raster och omklädningsrum. (*a.a.*) menar också att det finns risk att elevens symtom blir värre under dessa tidpunkter. Rønhovde (2006) menar att under rasterna kan det förekomma flera konflikter och därför är dessa tillfällen kritiska för elever med ADHD.

Men det är viktigt att komma ihåg som Kadesjö (2002) nämner i sin bok, att symtomen hos en person med ADHD kan vändas till någonting positivt, den stirriga tillvaro dessa ungdomar har

varit med om, kan senare komma till användning i till exempel fysiskt krävande sporter. Hellström (2007) sammanfattar pedagogens arbete med ADHD elever på följande sätt;

Som pedagog ställer man lätt för höga krav på sig själv. Det är som sagt krävande att undervisa barn/elever med ADHD. Tänk på att inte åsidosätta dina egna behov. Sätt upp enkla mål och en ambitionsnivå som du tror att du kan lyckas med. Begär inte för mycket av dig själv och var beredd på bakslag. Ge inte upp, förändring tar tid. (Hellström, 2007, s. 17)

2.6 Sammanfattning av litteraturgenomgång

På Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar, RBU: s hemsida (2008) benämns ordet ADHD på följande sätt: Adhd, Attention Deficit Hyperactivity Disorder, är en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning som innebär att en person har en uppmärksamhetsstörning och denna kan innehålla koncentrationssvårigheter eller impulsivitet.

I styrdokumentet, (Lpo94), gick det att utläsa; "Ingen skall i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder eller för annan kränkande behandling". Detta innebär att alla i vårt samhälle och i skolan ska behandlas lika, oavsett om ett barn eller en elev till exempel har ett funktionshinder som ADHD.

I samhället pågår en debatt kring ADHD: s existens. Det finns personer som anser att detta funktionshinder inte finns. En av dessa personer är sociologen Eva Kärfve som har skrivit boken; "Hjärnspöken, Damp och hotet mot folkhälsan". Kärfve menar att; "den neuropsykiatriska forskningen systematiskt avfärdar eller inte tar upp alternativa förklaringar till barns hyperaktivitet och koncentrationsproblem, det vill säga orsaker i barnets miljö" (Socialisten, 2001).

Hellström (2007) menar att ADHD är ett funktionshinder som alltid kommer att finnas hos en individ, men genom ett riktigt mottagande av eleven, medkänsla och att pedagogen anpassar sin undervisning kan detta vara till hjälp för eleven att fungera riktigt väl, även om han/hon har ett funktionshinder.

3. Metod

Metoddelen inleds med en presentation av undersökningsmetoden som var intervjuer, vilket gav datainsamling och databearbetning av kvalitativ art. Därefter ges information kring undersökningsgrupp, genomförande, bearbetning, studiens tillförlitlighet och avslutas med etiska övervägande.

3.1 Val av metod

Undersökningsmetoden som valdes var intervjuer som gav datainsamling och databearbetning av kvalitativ art, eftersom denna metod passar för studiens syfte och ger en djupare inblick i problematiken kring pedagogers arbete med ADHD elever. Kvalitativ intervju som val av metod innebär att; "... man enbart studerar en eller några få miljöer, men att dessa istället studeras som en helhet med alla sina konkreta nyanser - till skillnad från en kvantitativ studie där man gärna abstraherar, det vill säga från den konkreta verkligheten drar ut några få drag eller egenskaper..." (Repstad, 1999, s.10)

3.2 Undersökningsgrupp

Undersökningen genomfördes på två olika högstadieskolor i södra Sverige och för att kunna genomföra intervjuerna kontaktades först skolans rektor och därefter berörda pedagoger. Under dessa telefonsamtal med rektorer och pedagoger lämnades uppgifter av intervjuaren kring ämnet som forskningen behandlade och i vilket syfte intervjuerna skulle ske. Det klargjordes också under telefonsamtalen att deltagandet i intervjuerna var frivilligt. Eftersom detta ämne behandlas utifrån pedagogens synvinkel, har undersökningsgruppen bestått utav fyra olika pedagoger. De fyra utvalda pedagogerna är två pedagoger och två specialpedagoger. Det finns ingen tidigare kännedom om pedagogerna, utan första mötet med dessa personer var under intervjuerna. De fyra pedagogerna var av både manligt och kvinnligt kön.

3.3 Genomförande

Intervjufrågorna utformades utifrån den kvalitativa metoden, vilket möjliggjorde mer flexibla svar från respondenterna. Repstad (1999) menar att ett typiskt drag för de kvalitativa intervjuerna är att de förespråkas av flexibilitet. Intervjuerna genomfördes för att få veta hur pedagoger bemöter elever med ADHD på en organisatorisk nivå i undervisningen.

Utifrån litteraturgenomgången har följande intervjufrågor arbetats fram, (se bilaga 2). För att få veta hur pedagoger bemöter elever med ADHD på en organisatorisk nivå i undervisningen, fick de fyra respondenterna besvara samma frågeställning och därmed kunde deras pedagogiska erfarenheter och undervisningsmetoder kring ADHD elever utläsas i deras svar. De fyra utförda intervjuerna genomfördes för att kunna besvara den problemformulering som ställts.

De två första intervjuerna genomfördes under samma dag men vid separata tidpunkter. Det andra intervjutillfället med övriga två pedagoger genomfördes på samma sätt, men vid ett annat tillfälle och på annan ort. Tiden på intervjuerna varierade beroende på hur mycket respondenterna hade att säga. Intervjuerna genomfördes avskilt i ett arbetsrum, med endast intervjuaren och respondenten närvarande. De fyra intervjuerna utfördes med hjälp utav en mobiltelefon, där respondenternas svar spelades in och gjorde att intervjuaren lättare kunde koncentrera sig på vad respondenten hade för svar på frågorna. Repstad (1999) menar att det gynnsamma med att spela in intervjuer på band, är att intervjuaren på detta sätt kan fokusera mer på respondentens svar och behöver inte anteckna allt som sägs hela tiden.

3.4 Bearbetning

När de fyra intervjuerna var genomförda, transkriberades dessa skriftligt på dator, för att kunna återge respondenternas svar så korrekt som möjligt. Denna bearbetning var mycket tidskrävande men av stor användning inför resultat delen.

Forskaren valde efter bearbetning att redovisa resultatet utifrån följande modell, de fyra pedagogerna namngavs med siffror, där nummer 1 och 2 arbetade på samma skola och nummer 3 och 4 arbetade på samma. Nummer 1 är en kvinna och specialpedagog, Nummer 2

är en kvinna och pedagog, Nummer 3 är en kvinna och specialpedagog och Nummer 4 är en man och han arbetar som pedagog.

3.5 Studiens tillförlitlighet

I samband med att undersökningen genomfördes kan brister förekommit som kan påverka studiens tillförlitlighet och dessa kommer att uppmärksammas i detta avsnitt. Detta är fyra punkter med exempel på problem som kan uppstå vid en undersökning av kvalitativ art, men som intervjuaren aldrig kan få en egentlig kännedom kring om de påverkar resultatet. Men intervjuaren ville ändå ta upp punkterna för att visa att studiens tillförlitlighet har kritiskt granskats.

Intervjuaren valde att spela in de fyra genomförda intervjuerna och detta kan medföra nackdelar. Enligt Repstad (1999) kan respondenterna ibland känna sig obekväma inför en inspelning och därmed ge hämmade svar. Intervjuaren upplevde inte att respondenterna kände sig obekväma, utan att de utstrålade ett tryggt och harmoniskt förhållningssätt och gav utförliga svar.

Det kan också vara en brist att intervjuaren inte hade träffat respondenterna tidigare, utan intervjun skedde under första mötet med dessa personer. Detta kan medföra att respondenterna kände sig något osäker med intervjuaren och därmed påverkade detta deras svar. Enligt Repstad (1999) kan en det vara en fördel om intervjuaren och respondentens träffats någon gång tidigare, eftersom de då har lärt känna varandra lite och respondenten har fått vet mer om hur undersökningen ska gå till. Enligt intervjuaren kände sig inte respondenterna osäkra inför intervjuaren, utan tvärtom hade alla fyra respondenter ett trevligt och lugnt framträdande och visade intresse för frågorna.

Ett annat problem om det ses till studiens tillförlitlighet är att intervjuaren inte alltid vet säkert om det respondenten säger är sanningsenligt. Respondenten kan besvara frågorna enbart utifrån en positiv bild och inte nämna några negativa ting i sina svar. Men intervjuaren får helt enkelt lita på att respondenten talar sanning och inte förskönar de svar som återges.

En annan nackdel kan vara som Repstad (1999) nämner att; "En intervju speglar vad en person tänker och känner vid en bestämd tidpunkt och i ett bestämt sammanhang", (sid. 80). Detta medför att respondenternas minne kring händelser som har skett mycket tidigare har försämrats och därför beskrivs inte olika historiska skeende exakt på det vis som det hela utspelade sig på. Dessutom kan de känslor som respondenten hade då inför situationen inte alls stämma överens med det respondenten känner nu vid intervjuens tidpunkt när han/hon förmedlar någon händelse och därför påverkar detta deras svar.

3.6 Etiska övervägande

Intervjuaren anser att det tagits hänsyn till de obligatoriska informativa krav som krävs vid kontakt med respondenterna inför intervjutillfällena. Den etiska riktligheten har följts genom att intervjuaren via telefon, upplyste respondenterna om forskningsområde och studiens syfte. Vetenskapsrådet (2002) menar att; "Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte" (sid. 7). Intervjuaren har även informerat respondenterna om samtycke. När intervjuaren tog kontakt med respondenterna, underrättades alla parter om att deras deltagande i intervjuerna var frivilligt.

Den etiska riktligheten har också följts av intervjuaren i förhållande till kravet konfidentialitet kring alla uppgifter inom forskningen. Endast intervjuaren har transkriberat och behandlat det material som undersökningen har resulterat i. Inga andra parter har fått ta del av dessa uppgifter och intervjuaren har förespråkat tystnadsplikt.

Intervjuaren har informerat respondenterna om vad materialet ska användas till och har därmed respekterat kravet om nyttjande. Ett annan viktig etisk princip att ta hänsyn till är respondenternas anonymitet och detta gjorde intervjuaren genom att avidentifiera berörda personer i uppsatsen. Enligt Rosenqvist och André (2006) är det angeläget att respondenterna är anonyma när det behandlas känsliga ämnen i intervjun, men även i andra intervjuer brukar det förespråkas anonymitet.

4. Resultat och analys

Redovisningen innerhåller en sammanställning utav intervjuerna med de fyra pedagogerna och analyser där pedagogernas uttalande jämförs och studeras djupare. Intervjufrågorna som ställdes finns tillgänglig i bilaga 2, längst bak i arbetet. För att underlätta framställningen har de fyra pedagogerna namngetts med siffror, där nummer 1 och 2 arbetar på samma skola och nummer 3 och 4 arbetar på samma. Nummer 1 är en kvinna och specialpedagog, Nummer 2 är en kvinna och pedagog, Nummer 3 är en kvinna och specialpedagog och Nummer 4 är en man och han arbetar som pedagog.

4.1 Hur många elever finns det i din klass som har ADHD?

I intervjun med de fyra pedagogerna framgår det att Nummer 1 har några grupper, där det är kanske tjugo tjugotvå elever som har ADHD problematik och hon har också en särskild undervisningsgrupp. Nummer 1 menar att i denna grupp finns det enbart elva elever och ibland dessa finns det elever med ADHD, men denna grupp innerhåller även elever med Aspergers syndrom, med dyslexi och med läs- och skrivsvårigheter. En normal klass på denna skola är ungefär mellan tjugo och tjugofem elever.

Nummer 2 berättar att hon har två elever i sin klass åtta som har en fastställd ADHD diagnos. Hon har en elev som är på ett behandlingshem för utredning och ytterligare en kille som ska göra en utredning på skolan.

Nummer 3 säger att eftersom hon är specialpedagog har hon elever från många olika klasser, men i den klassen som hon har hand om nu, finns det en elev som har ADHD av tjugo elever.

Nummer 4 berättar att han har två stycken elever som är diagnostiserade i sin klass.

Analys:

Resultatet tyder på att det finns elever med ADHD hos samtliga respondenter, eftersom alla fyra respondenter påpekar att de undervisar elever med denna diagnos. Däremot visar studien att endast två av dessa respondenter undervisar ADHD elever med en fastställd diagnos. Det

framgår att Nummer 1 har flera elever med ADHD problematik, men hon är inte tydlig kring hur många det är av de tjugo, tjugotvå eleverna som har en fastställd ADHD diagnos. Nummer 2 som är anställd på samma skola som Nummer 1 säger att hon har två elever med en fastställd diagnos och två elever som är under utredning, men hon är samtidigt inte tydlig kring antalet elever med ADHD problematik. Respondenternas svar visar att intervjuaren kunde ha varit tydligare, och formulerat frågan sådan att respondenterna visste om det gällde elever med ADHD problematik, elever med en fastställd diagnos eller bägge delar.

I undersökningen framgår det vidare att antalet elever med ADHD skiljer sig avsevärt åt på respondenternas skolor, då ena skolan uppger att det finns mellan tjugofem och trettio elever med ADHD och den andra skolan endast anger att det finns tre elever med ADHD.

4.2 Vad innebär begreppet ADHD för dig som pedagog?

Nummer 1 menar att de ADHD elever som hon träffar är utåtagerande, springer runt och har svårt att klara uppgifter. Men hon menar att det även finns de elever som det händer massa saker kring hela tiden, till exempel att de hamnar i slagsmål, eller att de är otrevliga. Hon säger att det också finns; *”dem eleverna som är drömmare, dem drömmer sig bort och inte hänger riktigt med i undervisningen på samma sätt och sen när man tittar närmare på det så har dem ju då oftast ADD, en form av ADHD fast man är inte hyper, men man blir lite O-kontaktbar en stund, försvinner bort som i en annan värld liksom, sen säger man att det är oftast flickor som upplever som är som är utan H-et”*.

Nummer 2 anser att begreppet ADHD innebär att eleverna har; *”ett litet extra eller annorlunda behov”*. Hon anser också att när det gäller de med koncentrationssvårigheter, är det oerhört viktigt att tänka på miljön, var dessa elever ska placeras för att det ska fungera för dem och så vidare. Nummer 2 anser att för ADHD eleverna är koncentrationssvårigheterna det mest problematiska.

Nummer 3 menar att; *”man måste tänka särskilt på ADHD eleverna, dem har svårt att koncentrera sig, man måst får vara noga med placeringen i klassrummet”*, Nummer 3 brukar också ge lärarna en särskild blankett som de kan använda om ADHD eleven har svårt att

koncentrera sig och den innerhåller vad eleven ska genomföra under lektionen och sen står det punktvis, för att eleverna själva ska kunna bocka av efter hand som de avfärdar sina uppgifter.

Nummer 4 anser att begreppet ADHD innebär att pedagogen måste tänka på vilken undervisningsform som används i klassen. Han menar också att om pedagogen har kännedom om att någon elev har ADHD, måste pedagogen i vissa situationer fundera över; ”... *hur man gör och vad man gör och varför man gör det...*” Nummer 4 säger att när en elev med ADHD undervisas, måste pedagogen ta ställning till en del pedagogiska problem.

Analys:

Resultatet tyder på att det finns både likheter och skillnader i respondenternas svar kring denna fråga. Ämnet anses av två respondenter innebära att ADHD elever har koncentrationssvårigheter och att det är viktigt som pedagog att tänka på placeringen i klassrummet. Dessutom framkommer det i undersökningen att de båda respondenterna anser att ADHD elever har ett annorlunda behov och pedagogen därför behöver tänka särskilt kring dessa elever. På så vis uppfattas det att dessa respondenter vet att ADHD elever behöver en särskild placering i klassrummet och det anses som positivt att dessa respondenter tar hänsyn till ADHD elevers behov kring organisation.

Det framförs åsikter i undersökningen kring diagnosen ADD och denna respondent poängterar att det ofta är flickor som har detta funktionshinder. Detta resultat antyder mycket positiv kännedom kring ADHD, genom att respondenten vet att det kan förekomma fler diagnosformer. Dessutom återger en annan respondent sin syn genom att poängtera att begreppet ADHD innebär att pedagogen måste fundera kring undervisningsformer och ta ställning till olika pedagogiska problem.

Generellt anses det att samtliga respondenter har överlag olika synsätt på begreppet ADHD: s betydelse, men studiens resultat pekar på att respondenterna anser det vara viktigt att ha kunskap om ADHD: s betydelse, genom att de alla fyra förmedlar olika tankar och erfarenheter kring ämnet.

Hur har du som pedagog fått kunskap kring funktionshindret ADHD?

Det framgick att Nummer 1 har fått lite kunskap kring funktionshindret genom sin lärarutbildning, där det ingick eftersom hon läste till ett till sju lärare. Sen har Nummer 1 läst vidare till specialpedagog, sammanlagt fyrtio eller sextio poäng. Då var det en kurs som hette, ”Barn i behov av särskilt stöd”. Nummer 1 har också fått kunskap kring ämnet genom att hon erbjudits en del kurser ut av skolan där hon arbetar i neuropsykiatriska funktionshinder och då har det varit varierande kurser som rektorn betalat, utbildningsdagar och liknande.

Nummer 2 har gått på olika kurser och sen har hon studerat en del själv. Nummer 2 berättar om en förening ”Attention” och som är för föräldrar i första hand och denna förening har haft flera bra föreläsningar där hon och hennes kollegor har blivit inbjudna.

Nummer 3 säger att när hon läste till specialpedagog fick hon mycket kunskap kring ADHD, men hon har också läst flera böcker och menar att det finns jättebra litteratur tillgänglig.

Nummer 4 säger att en del av sin kunskap har han läst till själv och han har haft någon studiedag som har handlat om ADHD. Nummer 4 menar att om han känner sig osäker när det gäller ADHD, kan han ta kontakt med sin specialpedagog på skolan och då får han den information som behövs.

Analys:

I undersökningen framkommer det att respondenterna hade generellt lika svar i denna fråga. Majoriteten av respondenterna uppger att de fått kunskap kring ADHD genom olika kurser som de haft med skolan. Det kan förstås av undersökningen att flertalet av respondenterna har haft utbildningsdagar kring ADHD och detta uppfattas som mycket positivt, eftersom respondenterna genom detta fått mer kunskap om ADHD. Studien gör det även möjligt att uppfatta att majoriteten av respondenterna dessutom fått kunskap kring ämnet genom egen läsning. Detta resultat tyder på mycket positivt agerande av respondenterna genom att de på eget initiativ tagit till sig kunskap om ADHD genom att läsa litteratur.

Studien gör det även möjligt att uppfatta att två av respondenterna som båda är specialpedagoger, anser att de fått sin kunskap genom studier till specialpedagog. Dessutom

påpekar en av dessa respondenter att hon fått lära sig om ADHD på lärarutbildningen. På så vis uppfattas det att respondenterna har fått god kännedom genom sina utbildningar. Detta resultat antyder att lärarutbildningen förmedlar kunskap om ADHD, vilket uppfattas som förvånande.

Resultatet tyder även på att en av respondenterna kan ta kontakt med sin specialpedagog på skolan om problem uppstår. Detta innebär således att skolan erbjuder extra stöd för respondenten om behov finns, vilket uppfattas som mycket positivt.

4.4 Hur hanterar du i din lärarroll elever med ADHD i klassrummet?

Det framgick att Nummer 1 oftast har en liten undervisningsgrupp, där det är få elever och därför anser hon att det inte är så svårt. Nummer 1 menar att; ”... oftast handlar det ju då om tillexempel om att dem ska sitta på sin plats, dem ska ha en bestämd plats, dem ska alltid veta var dem ska gå o sitta, sätta sig”.

Nummer 1 säger att de har bänkar på hennes arbetsplats och då förväntas eleverna förvara sina saker i bänken och det medför att det inte blir så mycket förflyttningar. För Nummer 1 upplever att tillexempel i noll-ettor har de mycket förflyttningar, när de ska hämta sina saker i lådor och tillbaks till bordet. Nummer 1 anser att om; ”... barn med ADHD, klarar dem att gå och hämta grejerna i lådorna så kommer dem inte tillbaks till bordet igen”, Hon vill att ADHD eleverna ska behöva förflytta sig så lite som möjligt.

Nummer 1 anser även att elever med ADHD har oftast lite förstörelsemani, på det sättet att pennorna och suddgummin går sönder. Därför brukar Nummer 1 ha extra pennor och suddgummin med sig till klassrummet.

Nummer 1 menar också att hon försöker förbereda sig innan, för att eleverna med ADHD ska veta vad som förväntas av dem och vad som ska ske under lektionen. Hon försöker även när det inträffar negativa saker, att inte skuldbelägga eleverna utan istället fråga ”Vad var det som hände nu”? ”Och sen hur kunde du gjort istället”? Nummer 1 försöker få in en beteendeändring, men anser att det inte alltid är möjligt.

Nummer 1 hade ett exempel på en händelse och den lät följande; *”en ut av våra såna elever med ADHD som hade kastat upp ett cykellås i en ett träd, och fick inte ner det igen, sen har de ju då en sån här fantastisk förmåga då till problem, alltså det är ju verkligen problemlösning, det var ett problem, det hänger ett cykellås uppe i trädet, vad ska man göra? Då går man in på, smiter in på slöjden, för det var nån klass som hade slöjd där och lyckas få med sig ett såg ut och sågar ner trädet för att liksom få ner cykellåset, man löser ju problemet men kanske inte på bästa sätt. Då är man ju väldigt impulsstyrd”. ”skratt”*

Nummer 2 säger att de ADHD elever hon har just nu, de medicinerar båda två och är de under medicinering, fungerar det ganska bra att ha dem i klassen och då skiljer dessa elever sig inte speciellt mycket från de andra i gruppen. Nummer 2 menar att det är viktigt att först och främst hålla koll på ADHD eleverna så de har tagit sin medicin på morgonen och har de inte det, får Nummer 2 kräva att dessa elever går hem och tar sin medicin.

Det framgår också att Nummer 2 försöker att hålla en struktur för ADHD eleverna i klassrummet och säger följande; *”men det är ju inte bara viktigt för ADHD elever, utan det är ju liksom ingen som far illa av att det är lite inramat eller så”*.

Nummer 2 anser även att det är viktigt att försöka skapa lugn och ro för ADHD elever. Nummer 2 berättar att hon har en assistent i sin grupp och att denna assistent många gånger tar ut en eller två av ADHD eleverna ur klassrummet.

Nummer 2 säger också att hennes skola inte är bra byggd för ADHD elever, eftersom det inte finns några grupprum. Nummer 2 anser att ADHD elever behöver sitta lite mer avskilt och därför passar inte ett stort klassrum med tjugofyra elever. Men Nummer 2 försöker hitta andra lösningar som att ha dem på pedagogernas arbetsplatser och i andra lediga utrymmen.

Slutligen säger Nummer 2 följande; *”Men man hade ju önskat mycket mer, alltså vad dem behöver är ju vuxenstöd, o ju fler vuxna man är, ju bättre chans har man ju självklart”*.

Det framgick att Nummer 3 hanterar ADHD elever genom att ha dem nära sig för att hon på detta sätt kan påverka deras undervisning.

Nummer 3 säger även att hennes skola söker särskild resurs uppe hos kommunen och att hennes uppgift som specialpedagog är att gå in och stötta lärarna.

Nummer 3 berättar också att, om pedagogerna på hennes skola kommer akut och säger, *”den här eleven fixar inte det här nu”*, stöttar Nummer 3 pedagogerna genom att göra ett muntligt förhör med ADHD eleverna. Nummer 3 säger att hon ansökt om extra tid för ADHD eleverna på nationella prov och för att de ska känna sig lugna och trygga, placerar hon dem i mindre grupper.

Nummer 4 anser att det kräver som pedagog bland annat att han är tydlig, när han kommunicerar med ADHD eleverna. Nummer 4 säger att han ofta dubbelkollar att de har förstått och att han efter en genomgång pratar med ADHD eleverna och undersöker om de verkligen vet vad de ska göra under lektionen.

Det framgår att Nummer 4 kortar ner vissa avsnitt i sin undervisning med ADHD elever. Han menar att det viktigt att; *”tala om för dem att nu gör du först det här, sen gör du detta, sen gör du detta, istället för andra elever kanske klarar att göra alltihop på en gång och sen får man säga till dem att dem gör det stegvis, för dem kan inte hållas så mycket på gång, samtidigt kan man säga”*.

Nummer 4 anser även att det är bra att sätta ADHD elever enskilt och arbeta, för de klarar sig bättre när de sitter själva.

Avslutningsvis säger Nummer 4 att direkta och tydliga instruktioner är viktigt när han undervisar ADHD elever och att ofta be dem göra sina uppgifter i mindre avsnitt när de ska arbeta med någonting.

Analys:

Resultatet tyder på likheter när två av respondenterna påpekar att ADHD elever ska förflytta sig så lite som möjligt och att pedagogen bör ha dem nära sig för att kunna påverka deras undervisning. Studien gör det även möjligt att uppfatta att två av respondenterna uppger att det som pedagog är viktigt att vara tydlig och hålla en struktur i klassrummet. En tredje likhet framgår när två respondenter förmedlar att ADHD elever behöver sitta lite mer avskilt och arbeta. Genom dessa likheter uppfattas det generellt att samtliga respondenter har goda kunskaper kring ADHD elevers organisation och pedagogik i klassrummet.

Däremot förekommer det också skillnader i resultatet genom att en av respondenterna uppfattas tala mer om ADHD elever och deras medicinering i denna fråga. Detta innebär således att intervjuaren väljer att inte analysera detta ämne närmare, eftersom detta anses vara icke relevant i förhållande till intervjuarens problemformulering. Resultatet tyder även på att en av respondenterna framför åsikter kring att elever med ADHD ofta har lite förstörelsemani, på det sättet att pennorna och suddgummin går sönder och därför tar denna respondent med sig extra material till klassrummet. Detta uppfattas generellt att ADHD elever på grund av sina koncentrationssvårigheter ibland väljer att fördriva tiden med andra sysselsättningar än studier för att koppla av och därför anses det som mycket positivt att respondenten uppmärksammat detta och därför tagit med extra material.

Resultatet gör det även möjligt att uppfatta en skillnad i svaren genom att en av respondenterna poängterar vikten i att inte skuldbelägga eleverna när det inträffar negativa saker, utan istället försöker få in en beteendeändring. På så vis uppfattas det att denna respondent talar om pedagogers förhållningssätt när det sker negativa förlopp, vilket resultatet visar att inte övriga respondenter påpekar i sina intervjusvar. Detta resultat visar ett mycket positivt inställningstagande av denna respondent. Däremot antyder resultatet något negativt när en ut av respondenterna poängterar att hennes skola inte har några grupprum. Det anses generellt att ADHD elever ibland behöver sitta avskilt och arbeta, vilket det inte finns möjlighet till om inga grupprum finns tillgängliga.

4.5 Har du som pedagog en speciell struktur på materialet och organisationen i klassrummet?

Här framgår det att Nummer 1 alltid skriver först på tavlan vilket ämne det är ADHD eleverna ska ha och när lektionen börjar, samt slutar. Nummer 1 menar att om det då är någon av eleverna som frågar hur dags de slutar, kan hon bara visa vad som står på tavlan. För Nummer 1 anser att ADHD elever har en tendens till att bara vilja avsluta lektionen.

Nummer 1 säger att ADHD elever alltid vill veta vad som förväntas av dem, därför antecknar hon ofta en arbetsgång framme på tavlan. På detta sätt menar Nummer 1, får ADHD eleverna hjälp med en plan och därmed blir deras lektion mer strukturerad.

Sen tror Nummer 1 att det är viktigt med ens egen inställning till ADHD elever. Nummer 1 menar att mycket handlar om *"hur man möter dem också, om man möter dem som jobbiga och otrevliga eller om man möter dem liksom som att, som människor"*. Det var något Nummer 1 fick lära sig när hon läste till specialpedagog. Nummer 1 säger att det inte är bra att bara gå och skälla på ADHD elever, för då hamnar pedagogen på något sätt i en mycket negativ trend.

Nummer 1 anser att det är viktigt att alltid försöka vara på plats i klassrummet före ADHD eleverna, för då kan hon styra de elever som behöver hjälp.

Nummer 1 säger att hon inte hjälper niorna lika mycket som sjuor, eftersom niorna ska börja på gymnasiet efter högstadiet. Nummer 1 menar att när ADHD eleverna går i nian; *"måste dem börja bli så pass självständiga, att dem kan läsa ett schema, att dem kan följa en arbetsgång, och att dem kan försöka komma ihåg att ha sina pennor och grejer med sig, för när dem kommer gymnasiet är det ingen som ger dem pennor där, man får inte skydda dem för mycket, så det är en balansgång"*.

Det framgår att Nummer 2 brukar använda sig av en så kallad g-fil och en fil för de eleverna som kan sikta på högre och i de här filerna är det ganska tydligt vad eleverna ska genomföra. Nummer 2 berättar vidare att hon inför varje nytt arbetsområde ger ut en arbetsplan där det står; *"det här ska du kunna, för att vara godkänd så är det här och det här och det här och vill du ha ytterligare utmaningar eller sikta högre så är det ytterligare det här och det här och det här"*.

Nummer 2 säger att hon mycket sällan låter ADHD elever gå ut ifrån klassrummet, utan istället håller hon eleverna inne i salen, för att ADHD eleverna inte ska springa omkring. Nummer 2 försöker även att inte ha för långa projekt, som varar i flera veckor, utan använder sig av kortare planeringar. Nummer 2 har sällan stora prov, de få gånger detta sker har hon haft mindre avslut varje vecka, för att ADHD eleverna ska bli förberedda inför det stora provet. Nummer 2 menar att hon; *"försöker begränsa och dela av det på ett annat sätt"*.

Nummer 2 anser att det diskuteras mycket om var ADHD elever ska få sin undervisning. Nummer 2 menar att de ADHD elever som medicinerar fungerar oftast i en vanlig klass, om

hon är extra observant som pedagog, men sen anser Nummer 2 att några ADHD elever borde få sin undervisning i mindre enheter för att kunna fungera.

Avslutningsvis säger Nummer 2 följande; *”Men jag försöker att vara noga med o vara tydlig, repetera mycket, säga, för många gånger så behöver dem ju höra samma saker flera gånger att, att ge dem extra tid, dem behöver oftast lite mer tid på sig, även dem som är väldigt väldigt snabba ADHD barn dem är liksom pom dem är först färdiga, men dem har missat, så dem kanske behöver göra om, kanske inte samma sak, men någon liknande grej innan man vet att dem har befäst kunskap”*.

Nummer 3 anser följande kring struktur och material i klassrummet, att hon; *”stöttar lärarna med det och dem lärarna som har bra struktur på sitt eget, dem har också lätt för att ha ADHD elever där, jag har två lärare i mitt arbetslag som jag är särskilt nöjd med, som jag tycker gör en fantastisk, ja dem reder ut det så himla bra”*.

Nummer 3 anser att föräldrakontakt är oerhört viktigt också. På Nummer 3: s skola skrivs det flera åtgärdsprogram per termin, hon och kollegerna träffar föräldrarna och arbetslaget som Nummer 3 tillhör är väldigt aktiva, de möts varje vecka och finns det några problem med någon elev, tar de tag i det under dessa möten.

Vidare berättar Nummer 3 att hennes arbetsplats har något som kallas skolans val, där ADHD eleverna kan få extra hjälp och dessutom har Nummer 3: s skola en resurstimme i veckan, där eleverna också kan få extra tid med saker som de inte hunnit med. Nummer 3 säger även att hennes skola har ett rum som kallas fågelrummet och där arbetar speciallärare med elever från olika konstellationer, men antalet elever är aldrig fler än fem.

Avslutningsvis har Nummer 3 en underbar historia om en ADHD elev som hennes arbetslag har lyckats hjälpa; *”den här eleven som jag tänker på han hade varit i liten grupp på nästan allt på låg och mellanstadiet, i slutet på sexan så hade han engelska idrott och slöjd i sin klass och hos oss så har han varit i den här tjugeklassen med en fantastisk mentor som har stöttat och jättesnälla kompisar, men det är fler än han som är avvikare, men dem är avvikare på olika sätt, men han märks väldigt tydligt, för han är osäker, litar inte på sig själv, har lite tix och eh svårt med vissa grejer o en del tycker att han är lite äcklig av kompisarna ibland, i början, men det tycker dem inte längre, det har gått väldigt bra och nu det sista som han, han*

har precis allt i klassen och det enda som han kanske inte får betyg i det är engelska men han har låg väldigt nära på nationella proven så vi ska specialträna honom nu sex timmar i veckan på dem momenten som han inte klarade, så hoppas vi han får godkänt i allt o att han kommer in på det han har sökt på naturbruksgymnasiet”.

Det framgår att Nummer 4 har en speciell struktur i sitt klassrum och den han använder sig av är en u-form, vilket Nummer 4 anser passar väl för både ADHD elever och hörselskadade elever, som han har i sin klass nu. Men Nummer 4 menar att denna konstellation även fungerar i andra sammanhang och han anser att; *”det är helt klart överlägset att ha det på det viset och då har jag haft många olika konstellationer i klassen kan jag tala om”.*

Nummer 4 anser också att det är viktigt att kontrollera elevernas placeringar i klassrummet, för att de inte ska störa varandra. Eftersom eleverna sitter nära varandra, brukar Nummer 4 bestämma vart de ska sitta och anser han att det inte fungerar någonstans i klassrummet, går han in och diskuterar detta med eleverna och kanske ändrar elevernas placeringar.

När det gäller materialet, säger Nummer 4 att hans ADHD elever använder samma som övriga elever. Avslutningsvis påpekar Nummer 4 följande; *”... fast det är som jag sa tidigare, att då måste man kanske, man måste underlätta det för dem genom att dem får kanske sitta enskilt och att man kanske talar om för dem öga mot öga vad det som dem ska göra såna här saker då va...”*

Analys:

Resultatet visar att respondenternas svar skiljs åt. Samtliga respondenter uppfattas förmedla olika erfarenheter kring struktur på material och organisation i klassrummet. En respondent uppger att hon skriver först på tavlan vilket ämne det är ADHD eleverna ska ha och när lektionen börjar, samt slutar och hon skriver också en arbetsgång framme på tavlan. Det anses mycket positivt att respondenten har flera tankar och erfarenheter kring hur pedagoger på en organisatorisk nivå bemöter ADHD elever i undervisningen. Resultatet tyder även på att en ut av respondenterna har ett rum som kallas fågelrummet på sin skola och där arbetar speciallärare med elever från olika konstellationer, men antalet elever är aldrig fler än fem. Även detta uppfattas som positivt då det anses visa att på denna skola finns det möjlighet för ADHD elever att sitta avskilt och dessutom få stöd av speciallärare i sin undervisning.

Vidare framkommer det att en av respondenterna använder sig av en g-fil och en fil för dem eleverna som kan sikta på högre och i dem här filerna är det ganska tydligt vad eleverna ska genomföra. Detta resultat antyder att denna respondent delar in eleverna i olika "fack" beroende på deras prestationsmöjligheter, vilket anses som mycket negativt. Det anses vidare att pedagoger bör utgå från att alla elever kan prestera lika mycket.

I undersökningen framkommer det också en berättelse, som en av respondenterna förmedlar och denna kan förstås som positiv. Det uppfattas att denna respondent tog upp denna berättelse för att visa hur kompetenta personalen på hennes skola är och att de har lyckats hjälpa ADHD elever i sitt arbete. Resultatet antyder mycket engagemang från skolans personal. Dessutom anses en av respondenternas kommentar kring pedagogers inställning till ADHD elever, som något mycket positivt. Hon sa följande; *"hur man möter dem också, om man möter dem som jobbiga och otrevliga eller om man möter dem liksom som att, som människor"*. På vis uppfattas det att pedagogers inställning är viktig i undervisningen med ADHD elever.

5. Diskussion

Studiens syfte är att få en djupare inblick i hur pedagoger på en organisatorisk nivå bemöter ADHD elever i undervisningen. Genom en kvalitativ undersökning, har forskaren fått ta del utav hur många elever det finns i respondenternas klasser som har ADHD problematik, eller som har en fastställd diagnos. Forskaren har även fått ta del av vad begreppet ADHD innebär för respondenterna, hur respondenterna har fått kännedom kring funktionshindret ADHD men framförallt har forskaren genom intervjufråga 4 och 5 fått kunskap kring hur pedagoger bemöter elever med ADHD på en organisatorisk nivå i undervisningen, vilket är studiens syfte och problemformulering.

Genom att koppla detta resultat till litteratur framgår det följande, enligt Kadesjö (2002) är det viktigt att det i alla skolor finns ett ordentligt stödsystem, till exempel elevvårdsteam, för att man som lärare ska kunna ta hjälp av dessa och därmed utvidga sin förståelse för eleven. Kadesjö (2002) menar också att genom detta blir ADHD eleverna mer uppmärksammade och blir inte lika beroende av *en* pedagogs kompetens. Av resultatet framgick det att en av respondenternas arbetslag var mycket aktiva, det skrevs flera åtgärdsprogram per termin och hon och kollegerna träffade föräldrarna ofta. Det tydliggörs här att på denna skola är flera pedagoger delaktiga i arbetet med ADHD elever, vilket forskaren uppfattar som positivt. Forskaren anser att Kadesjö har rätt när det talas om behovet av stödsystem i skolan. Det kan uppstå problem i undervisningen som gör att pedagogen behöver kunna ta hjälp av annan personal på skolan. I resultatet framgick det att en av respondenterna kunde ta kontakt med sin specialpedagog på skolan om problem uppstod, vilket forskaren anser vara positivt, eftersom ADHD eleven inte blir lika beroende av *en* pedagogs kompetens och pedagogen kan få stöd i sin undervisning om behov finns. Ett annat sätt för pedagogen att få stöd i sin undervisning, som det framgår i resultatet, är att ha en assistent i sin grupp som en av respondenterna har. Denna assistent underlättade många gånger undervisningen för ADHD eleverna genom att ta ut en eller två ur klassrummet.

I resultatet framgick det att en av respondenterna ogillade formationen på den skola hon arbetade på, eftersom det inte fanns några grupper där ADHD elever kunde sitta enskilt. Hellström (2007) menar att många gånger brister det ekonomiskt och som pedagog kan man då inte erbjuda eleverna de resurser som behövs. Forskaren anser att om skolan inte har möjlighet att erbjuda alla elever den undervisning dem behöver, läggs ett ännu större ansvar

på pedagogen att försöka hitta andra lösningar som kan vara till hjälp för ADHD elever. Ett annat problem, enligt forskaren, är när en pedagogs arbetsplats förespråkar "den nya skolan", vilket enligt forskaren innebär mer öppna ytor. Detta medför svårigheter för pedagogen att finna utrymmen, där ADHD elever kan sitta enskilt och arbeta. En av respondenterna Nummer 2, hade ett liknande synsätt som forskaren på organisation, när hon menade att; "men det är ju inte bara viktigt för ADHD elever, utan det är ju liksom ingen som far illa av att det är lite inramat eller så". Forskaren anser att respondentens svar var positivt men förvånande, eftersom intervjuaren har upplevt både på lärarutbildningen och under VFU: er att "den nya skolan" ska innebära mer öppna ytor och mer elevinflytande. När forskaren var på sin senaste VFU, genomfördes denna i ett arbetslag som förespråkade "den nya skolan". Forskaren anser att detta arbetssätt hade både fördelar och nackdelar. Fördelarna var bland att lokalernas öppna ytor gav en helt annan närhet mellan elev och pedagog. På detta sätt kunde olika problem, till exempel mobbning eller annan form av utanförskap upptäckas lättare, men det var också positivt att lektionerna förespråkades av mer elevansvar och inflytande. Nackdelarna var att elever med funktionshinder som ADHD hade svårigheter att arbeta i dessa öppna lokaler, eftersom det hela tiden sprang elever överallt, även från andra klasser och detta störde ADHD elevernas koncentration mycket och gjorde att dem hade svårt att följa med i undervisningen. Forskaren anser att en mer inramad undervisning hade varit bättre, eftersom alla elever ska ha rätt till en likartad undervisning utifrån samma förutsättningar. Enligt Gillberg (1996) har nästan alla elever med ADHD problem med att tillgodogöra sig något av en undervisning i en större grupp om det inte upprättats någon form av speciella åtgärder för dessa elever. Forskaren menar att det ska vara tydliga klassrumslokaler men att undervisningen även ska innebära elevinflytande.

Det är också viktigt menar forskaren, att pedagogen vet vilken undervisningsform de bör förespråka. Hellström (2007) menar att elever med ADHD är i behov av en väl definierad och begriplig pedagogik, samt att det finns en tydlig och återkommande struktur i deras liv. I resultatet framgick det att en av respondenterna anammade detta genom att ADHD eleverna hade sina bestämda platser i klassrummet och att de förflyttade sig så lite som möjligt, eftersom detta kunde störa deras koncentration. Enligt Rønhovde (2006) ska elever med ADHD sitta antingen längst fram i klassrummet vid läraren eller längst bak där de har uppsikt över allt som föregår i rummet. Det framgick av resultatet att en av respondenterna hade en speciell struktur i sitt klassrum och den han använde sig av var en u-form, vilket denna respondent ansåg passade väl för både ADHD elever och hörselskadade elever, som han har i

sin klass nu. Enligt litteratur och resultat är det alltså viktigt att det finns en struktur i ADHD elevers undervisning, både organisatoriskt och pedagogiskt. Forskaren anser att denna struktur kan uppnås genom tydliga placeringar i klassrummet och en förståelig undervisning. Beckman *et al* (2007) menar också att det är viktigt att fundera över var elever med ADHD placeras i ett klassrum, att deras arbetsuppgifter är tydliga och att lektionerna inte är för långa. En av respondenterna strukturerade sin undervisning genom att förbereda sig noga innan lektionen och antecknade en arbetsgång framme på tavlan, för att eleverna med ADHD skulle veta vad som förväntades av dem. På detta sätt menar forskaren, tog pedagogen hänsyn till ADHD elevers behov och förtydligade sin undervisning. För att få tydliga arbetsuppgifter, valde en av respondenterna att korta ner vissa avsnitt i sin undervisning med ADHD eleverna. Axengrip och Axengrip (2004) menar att det finns flera olika sätt att ordna uppgifter till ADHD elever på, till exempel att man funderar över kravnivån på uppgiften och att eleven får en uppgift i taget istället för flera. Forskaren anser respondenten gjorde rätt i att korta ner vissa avsnitt i ADHD elevernas uppgifter, därmed kan dessa elever lättare ta till sig och följa med i undervisningen. Resultatet visade också att en av respondenterna försökte att inte ha för långa projekt som varade i flera veckor, utan använde sig av kortare planeringar och hade sällan stora prov. Detta medför, enligt forskaren, att ADHD elever får en tydligare och mer strukturerad undervisning.

En annan företeelse som togs upp i resultatet var föräldrakontakt, som en av respondenterna menade var viktigt i undervisningen med ADHD elever. Wormnæs (2001) menar att en annan viktig aspekt när det gäller till exempel elever med ADHD, är att det finns ett väl fungerande samarbete mellan familj och skola, samt att dessa båda parter har kommit överens om vilken information som ska ges till övriga elever och deras familjer. Forskaren anser det vara oerhört betydelsefullt som pedagog att ha ett fungerande samarbete med föräldrar till elever. Genom detta samarbete kan pedagogen lättare få kännedom om elevens bakgrund och behov, och genom detta få kunskap kring hur ADHD elevens undervisning bör se ut organisatoriskt som pedagogiskt.

Forskaren anser att det var oerhört intressant att få ta del av respondenternas tankar och erfarenheter kring hur pedagogerna undervisar elever med ADHD. Intervjustudien visar att respondenterna använder sig av flera undervisningsmetoder. Forskaren anser att Nummer 1 förmedlade något oerhört viktigt när hon sa att mycket handlade om *"hur man möter dem också, om man möter dem som jobbiga och otrevliga eller om man möter dem liksom som att,*

som människor". I all form av undervisning, oavsett ett funktionshinder eller ej, är det viktigt att möta alla elever som människor och inte som en grupp påfrestande individer. Om pedagogen har inställningen att inget fungerar och har "gett upp" i sin undervisning, spelar det ingen roll hur bra lektionerna är, eleverna märker om en pedagog är positiv emot dem eller ej och detta påverkar klassrumsklimatet oerhört mycket. Forskaren hade själv en grupp "påfrestande" och "jobbiga" individer på högstadiet under en av sina VFU:er och denna grupp jämfördes med gangstrar. Men när forskaren hade hållit både första och andra lektionen med denna grupp var handledaren i chocktillstånd, han hade aldrig sett att någon lyckats få med sig denna grupp så pass bra. Handledaren ansåg att forskaren gjort något som var riktigt rätt, men vad det var visste han inte riktigt. Forskaren har funderat över detta efteråt och kommit fram till att det handlade om forskarens inställning till dessa elever. Forskaren hade inte "gett upp" som övriga pedagoger utan gick in med inställningen att dessa elever var ett gäng trevliga ungdomar, som kunde klara uppgifter lika bra som övriga elever på skolan. Oavsett om en elev har ett funktionshinder som ADHD eller ej, är det viktigt som pedagog att fundera över sin inställning och sitt förhållningssätt till *alla* elever.

Slutligen menar Hellström (2007) att ADHD är ett funktionshinder som alltid kommer att finnas hos en individ, men genom ett riktigt mottagande av eleven, medkänsla och att pedagogen anpassar sin undervisning, kan detta vara till hjälp för eleven att fungera riktigt väl, även om han/hon har ett funktionshinder. Forskaren anser att det framgår av undersökningen att detta var egenskaper alla fyra pedagoger hade och ständigt arbetade efter.

Syftet med denna studie var att få en djupare inblick i hur pedagoger på en organisatorisk nivå bemöter ADHD elever i undervisningen. Detta görs genom att synliggöra de erfarenheter pedagoger i grundskolans senare år har inom området. Kunskap om att hantera elever med ADHD är värdefull eftersom det blir lättare att bemöta och undervisa elever med denna diagnos. Forskaren anser att alla fyra respondenter förmedlar flera positiva tillvägagångssätt för hur respondenterna i deras lärarroll hanterar ADHD elever i klassrummet. Forskaren anser därför att syftet med studien har uppnåtts och att resultatet, kopplat till litteraturgenomgång har gett flera exempel på pedagogers erfarenheter inom området och hur en pedagog kan anpassa sin undervisning efter ADHD elever.

5.1 Metoddiskussion

Intervjumetoden som valdes var den kvalitativa, eftersom denna metod passade för studiens syfte och gav en djupare inblick i problematiken kring pedagogers arbete med ADHD elever. Forskaren anser att den valda intervjuformen har fungerat och att syftet med undersökningen uppnåtts genom intervjustudien.

Intervjufrågorna utformades utifrån den kvalitativa metoden, vilket möjliggjorde mer flexibla svar från respondenterna. I resultatet framgick det av respondenternas intervjusvar att i intervjufråga 1 ”Hur många elever finns det i din klass som har ADHD”, (se bilaga 2) kunde intervjuaren ha varit tydligare, och formulerat frågan sådan, att respondenterna visste om det gällde elever med ADHD problematik, elever med en fastställd diagnos eller bägge delar. Denna missbedömning är något forskaren tagit till sig och valt att reflektera nogare över inför framtiden om vidare forskning skulle förekomma.

Eftersom detta ämne behandlas utifrån pedagogens synvinkel, har undersökningsgruppen bestått utav fyra olika pedagoger. De fyra utvalda pedagogerna är två pedagoger och två specialpedagoger. Forskarens val att ha två pedagoger och specialpedagoger var att få en bredare bild kring arbetet med ADHD elever. De ”vanliga” pedagogerna kan förmedla sina erfarenheter utifrån sitt eget arbete och klassrummet, medan specialpedagoger gör det utifrån de ”vanliga” pedagogernas arbete, sitt eget arbete och klassrummet. Nackdelen med detta val kan vara att specialpedagogerna på grund av sin utbildning, kan framstå som bättre pedagoger i arbetet med ADHD elever, men forskaren anser inte att detta skett i intervjustudien.

De fyra intervjuerna utfördes med hjälp utav en mobiltelefon, där respondenternas svar spelades in och gjorde att intervjuaren lättare kunde koncentrera sig på vad respondenten hade för svar på frågorna. Forskaren val av inspelningsapparat, det vill säga en mobiltelefon, innebar en nackdel. Vid transkribering av resultatet visade det sig att forskaren inte kunde pausa mitt i de inspelade intervjusvaren, utan fick ta om varje fråga från början vid varje stopp och detta gjorde att transkriberingsarbetet blev mycket mer tidskrävande. Detta är något forskaren kommer att ta i beaktning om vidare forskning skulle förekomma i framtiden.

5.2 Tillämpning

Forskaren valde frågeställningen: Hur bemöter pedagoger på en organisatorisk nivå elever med ADHD i undervisningen? Detta val gjordes för att diagnosen ADHD ofta förekommer i dagens skolor och i flera elevgrupper. Detta ställer stora krav på pedagogen att besitta tillräckliga kunskaper för att veta hur dessa elever bör hanteras i olika undervisningssituationer.

Eftersom forskaren inom en snar framtid kommer att bli färdigutbildad lärare och undervisa på grundskolans senare år, anses det vara oerhört viktigt att innan dess fått med sig kunskap och erfarenheter kring ADHD. Som pedagog är det av vikt att ha tillräcklig lärdom i bagaget, för att veta hur ADHD elever bör bemötas och undervisas. På forskarens lärarutbildning har endast någon kurs förekommit kring elevers olika funktionshinder som ADHD, men forskaren anser att detta inte varit tillräckligt och därför valde forskaren detta område i sin uppsats.

5.3 Fortsatt forskning

Genom att olika delar har behandlats kring ADHD under arbetets gång, har forskaren upptäckt fler områden som forskaren skulle vilja undersöka närmare vid fortsatt forskning. I resultat delen framgick det, att en utav respondenterna nämnde att hon undervisade ADHD elever som var mer O-kontaktbara och drömmande och att dessa elever många gånger hade ADD, en form utav ADHD. Detta begrepp innebär enligt Landstingets i Uppsala län (2008) att istället för att barnen är hyperaktiva, är de tvärtom lugna och stillsamma. ADD är enligt (a.a) en förkortning utav engelskans Attention Deficit Disorder, det vill säga ADHD utan H: et som står för hyperaktiv. Respondenten ansåg att dessa elever ofta var tjejer. Intervjuaren blev förvånad över denna information och skulle vilja forska vidare om;

1. ADD och göra en jämförelse utifrån könspektivet.

Ett annat område som berördes i intervjustudien var ADHD och medicinering. Eftersom detta område inte var relevant för uppsatsens syfte med undersökningen, valde forskaren att inte fördjupa sig inom detta område. Men forskaren skulle kunna tänka sig att fördjupa sig i;

2. ADHD och medicineringens påverkan

Avslutningsvis upptäckte forskaren genom intervjustudien, att en utav respondenterna tog upp pedagogers inställning till ADHD elever. Forskaren anser att det hade varit intressant att få forska vidare kring;

3. Vad har pedagoger för inställning till ett psykologiskt funktionshinder som ADHD?
Anses det existera eller är det ett begrepp som västvärlden kommit på som en ursäkt för andra bakomliggande problem?

6. Sammanfattning

Mot bakgrund av tidigare forskning kring ADHD är syftet med denna studie att få en djupare inblick i hur pedagoger på en organisatorisk nivå bemöter ADHD elever i undervisningen. Detta görs genom att synliggöra de erfarenheter pedagoger i grundskolans senare år har inom området. Kunskap om att hantera elever med ADHD är värdefull eftersom det blir lättare att bemöta och undervisa elever med denna diagnos. Utifrån tidigare forskning kring ADHD har följande frågeställning formulerats: Hur bemöter pedagoger på en organisatorisk nivå elever med ADHD i undervisningen?

På Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar, RBU:s hemsida (2008) benämns ordet ADHD på följande sätt: Adhd, Attention Deficit Hyperactivity Disorder, är en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning som innebär att en person har en uppmärksamhetsstörning och denna kan innehålla koncentrationssvårigheter eller impulsivitet. Hellström (2004) menar att ADHD är ett medfött neurobiologiskt funktionshinder som 3-5 procent av alla barn drabbas av. Författaren menar att ADHD var något som personer förr trodde var ett barndomshandikapp och som kunde upphöra med barnets mognad, men att nuförtiden vet man att problemet finns kvar hos flera även i vuxen ålder.

I styrdokumentet, (Lpo94), gick det att utläsa; "Ingen skall i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder eller för annan kränkande behandling". Detta innebär att alla i vårt samhälle och i skolan ska behandlas lika, oavsett om ett barn eller en elev till exempel har ett funktionshinder som ADHD.

I samhället pågår en debatt kring ADHD: s existens. Det finns personer som anser att detta funktionshinder inte finns. En av dessa personer är sociologen Eva Kärfve som har skrivit boken; "Hjärnspöken, Damp och hotet mot folkhälsan". Kärfve menar att; "den neuropsykiatriska forskningen systematiskt avfärdar eller inte tar upp alternativa förklaringar till barns hyperaktivitet och koncentrationsproblem, det vill säga orsaker i barnets miljö" (Socialisten), 2001

Axengrip och Axengrip (2004) anser följande; ”en tillrättalagd skola kräver att all personal som finns kring elever med DAMP har god kännedom om vad diagnosen innebär, anammat grundläggande principer, förstår hur skolsituationen bör tillrättaläggas samt anpassar strukturerade och ostrukturerade miljöer och situationer” (sid 78).

Intervjumetoden som valdes var den kvalitativa, eftersom denna metod passade för studiens syfte och gav en djupare inblick i problematiken kring pedagogers arbete med ADHD elever. Eftersom detta ämne behandlades utifrån pedagogens synvinkel, har undersökningsgruppen bestått utav fyra olika pedagoger. De fyra utvalda pedagogerna var två pedagoger och två specialpedagoger.

I resultatet framgick det att respondenterna användes sig utav flera olika undervisningsformer för att anpassa efter ADHD elevernas behov. Respondent Nummer 2 ansåg tillexempel kring ADHD elevers undervisning att; ”*Men jag försöker att vara noga med o vara tydlig, repetera mycket, säga, för många gånger så behöver dem ju höra samma saker flera gånger att, att ge dem extra tid, dem behöver oftast lite mer tid på sig, även dem som är väldigt väldigt snabba ADHD barn dem är liksom pom dem är först färdiga, men dem har missat, så dem kanske behöver göra om, kanske inte samma sak, men någon liknande grej innan man vet att dem har befäst kunskap*”.

Hellström (2007) menar att ADHD är ett funktionshinder som alltid kommer att finns hos en individ, men genom ett riktigt mottagande av eleven, medkänsla och att pedagogen anpassar sin undervisning, kan detta vara till hjälp för eleven att fungera riktigt väl, även om han/hon har ett funktionshinder. Forskaren anser att det framgår av undersökningen att detta var egenskaper alla fyra pedagoger hade och ständigt arbetade efter. Forskaren anser att de fyra pedagogerna anpassade sin undervisning och strukturerade sitt arbetssätt utifrån ADHD elevernas behov.

Avslutar med ett citat som beskriver hur en person med ADHD kan uppleva sitt funktionshinder:

Mitt liv har varit som ett kalejdoskop. Pärlorna har dansat sin kaotiska ringdans. Jag har letat och letat i kalejdoskopet efter mönstret. Några gånger har jag anat konturerna av ett system, men kaoset har ändrat sig i ett tempo som har gjort det omöjligt att hänga upp sig på pärlornas färger och form. Men i verkligheten var mönstret där, hela tiden. Ett mönster som min hjärna inte kunde uppfatta. Det behövdes fyra bokstäver till. Ett ord. En diagnos. ADHD. (Dysthe, 2007, s.194)

Referenser

Axengrip Christina & Axengrip Jens (2004). *Pedagogiska strategier Handbok för Damp/ADHD-problematik*. Umeå: Axengrips förlag AB

Beckman Vanna, Eriksson Elias, Fernell Elisabeth, Heilig Markus, Hellberg-Edström Gunilla, Hellström Agneta, Ingvar Martin, Kadesjö Björn, Levander Sten & Rasmussen Kirsten (2007). *ADHD/DAMP-En uppdatering*. Danmark: Narayana Press.

Dysthe Pernilla (2007). *Nu förstår jag mig själv: En berättelse om ADHD*. Estland: Printon.

Gillberg Christopher (1996). *Ett barn i varje klass- om Damp MBD och ADHD*. Södertälje: Fingraf AB

Hellström Agneta (2007). *Att undervisa och pedagogiskt bemöta barn med ADHD*. Stockholm: Lärarhögskolan

Hellström Agneta (2004). *Värt att veta om ADHD hos barn, ungdomar och vuxna*. Solna: Eli Lilly Sweden AB.

Honos-Webb Lara (2005). *Så lyfter du fram styrkorna hos ett barn med ADHD*. Oaklan, Ca: 5674 Shattuck Avenue

Kadesjö Björn (2002). *Barn med koncentrationssvårigheter*. Falköping: Elanders Gummessons

Landstinget i Uppsala län, 2008. Infoteket om funktionshinder

Internetadressen:

http://www.lul.se/templates/page_4658.aspx

Hämtat 2009-06-07

Repstad Pål (1999). *Närhet och distans - Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: studentlitteratur

Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar, RBU Diagnosfolder, 2008, *Vad är adhd?*

Internetadressen:

<http://www.rbu.se/start.asp?sida=7240>

Hämtat 2009-04-07

Rosenqvist Mia Maria & Andrén Maria (2006). *Uppsatsens mystik- om konsten att skriva uppsats och examensarbete*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB

Rønhovde Iglum Lisbeth (2006). *Om de bara kunde skärpa sig! - Barn och ungdomar med ADHD och Tourettes syndrom*. Lund: Studentlitteratur

Saloviita Timo (2003). *En skola öppen för alla*. Vasa: Fram AB

Skolverket Publikationer (Lpo 94) Senast granskad: 8 februari 2006

Internetadressen:

<http://www.skolverket.se/sb/d/193/url/0068007400740070003a002f002f0077007700770034002e0073006b006f006c007600650072006b00650074002e00730065003a0038003000380030002f00770074007000750062002f00770073002f0073006b006f006c0062006f006b002f0077007000750062006500780074002f0074007200790063006b00730061006b002f005200650063006f00720064003f006b003d0031003000360039/target/Record%3Fk%3D1069>

Hämtat 2009-04-21

Socialisten nr 52, februari 2001, En bakgrund till debatten om DAMP och ADHD

Internetadressen:

http://www.socialisten.nu/pol/UTB/damp_bakgrund_52.shtml

Hämtat 2009-06-07

Vetenskapsrådet (2002) Uppdaterad: 2009-05-08

Internetadressen:

http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_tf_2002.pdf

Hämtat 2009-05-13

Wormnæs Siri, (2001). AD/HD, Tourettes syndrom och dolda funktionshinder. I Asmervik Sverre, Ogden Terje & Rygvold Anne-Lise, (red.) *Barn med behov av särskilt stöd* s. 315.

Lund: Studentlitteratur

Bilaga 1

Tagen i sin helhet från boken; ”Barn med koncentrationssvårigheter”, skriven utav Björn Kadesjö, (2002) s. 65

De symtom eller kriterier som DSM-IV hänger samman med ADHD är följande:

1. Symtom tydande på *uppmärksamhetsproblem*:

- a) är ofta ouppmärksam på detaljer eller gör slarvfel i skolarbete eller andra aktiviteter
- b) har ofta svårt att bibehålla uppmärksamheten inför uppgifter eller i lekar
- c) verkar ofta inte lyssna på direkt tilltal
- d) följer inte givna instruktioner och misslyckas med att genomföra uppgifter
- e) har ofta svårt att organisera sina uppgifter och aktiviteter
- f) undviker ofta, ogillar eller är ovillig att utföra uppgifter som kräver mental uthållighet (t.ex. skolarbete eller läxor)
- g) tappar ofta bort saker som är nödvändiga för olika aktiviteter (leksaker, läxmaterial, pennor etc.)
- h) är ofta lätt distraherad av yttre stimuli
- i) är ofta glömsk i det dagliga livet

2. Symtom tydande på *överaktivitet och impulsivitet*:

- a) har ofta svårt att vara still med händer eller fötter eller kan inte sitta still
- b) lämnar ofta sin plats i klassrummet eller i andra situationer där man förväntas sitta ner
- c) springer ofta omkring, klänger eller klättrar mer än vad som anses lämpligt för situationen
- d) har ofta svårt att leka eller utöva fritidsaktiviteter lugnt och stilla
- e) verkar ofta vara ”på språng” eller ”gå högvarv”
- f) pratar ofta överdrivet mycket
- g) kastar ofta ur sig svar på frågor innan frågan avslutats
- h) har ofta svårt att vänta på sin tur
- i) avbryter eller inkräktar ofta på andra (t.ex. kastar sig in i andras samtal eller lekar)

Bilaga 2

Intervjufrågor

1. Hur många elever finns det i din klass som har ADHD?
2. Vad innebär begreppet ADHD för dig som pedagog?
3. Hur har du som pedagog fått kunskap kring funktionshindret ADHD?
4. Hur hanterar du i din lärarroll elever med ADHD i klassrummet?
5. Har du som pedagog en speciell struktur på materialet och organisationen i klassrummet?

